מעיין ישרים - ירושלים - עזרה
עוז והדר
ישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמחה
נהריה

אמ"ך השיחים

ממשנתו של כ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

פרשת ויצא תשפ"ז | גיליון ז'

מזהב ומפז

פנינים מלוקטים מספרי
אדמו"רי שושילתא קדישא

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה (כח, י)

יש לפרש על דרך הרמז, שלא נטעה לומר שכשיעקב אבינו גלה לחו"ל, שהוא מקום הטומאה והסטרא אחרא, שוב בטלה ממנו קדושתו העליונה, ולזה אמר שיצא "מבאר שבע", דהיינו ששמו יעק"ב בגימטריא שבע פעמים שם הוי"ה, חושבנא דדין כחושבנא דדין, כנגד שבע מידות הקודש שהיה מרכבה להן, וממילא גם כשהלך לחרן היה דבוק בקדושתו העליונה של הקב"ה.

(מחשוף הלבן)

וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה (כח, יב)

סול"ם בגימטריא קו"ל (בין ששניהם מלאים בוא"ו, או חסרים בלעדיו), בא לרמוז על כח התפילה שהיא נאמרת בקולו של האדם הניצב ארצה, אך ראשה מגיע השמימה, שכן דיבורי התפילה עולים ופועלים במרומים, "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו", היינו כפי המבואר בזוהר הקדוש באריכות, שבכל חלק מהתפילה ישנם מלאכים הממונים עליו, ויורדים לקבלה ועולים שוב למקומם.

(תולדות יצחק)

וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה (כח, יב)

יש לפרש על דרך הדרש, שהשינה היא אחת משישים ממיתה (ברכות דף נז:), וגם מיתתם של צדיקים (הקרויים חיים גם במותם) אינה אלא בבחינת שינה. ולפי זה הפסוק מדבר על גורל הצדיקים לאחר מיתתם שבאים לגן עדן. ויש בו שתי מדריגות: סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, שהם גן עדן התחתון וגן עדן העליון.

(פתח האוהל)

וַיַּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו (כח, יח)

האבן רומזת לתורה שנתנה לנו בשתי לוחות אבנים, ובא ללמדנו שעיקר עבודת ה' הוא שהאדם ישקיע עצמו בלימוד התורה, ועל כן אמר ששם את האבן מ'ראשותיו', שהיא הייתה הראש והראשון לעיסוקיו של יעקב אבינו ע"ה.

(רישא וסיפא)

המשך בעמ' ג'

הכתב והמכתב

דברי מוסר ויראה מכתי"ק
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שָׁמְרָה נַפְשִׁי כִּי חָסִיד אָנִי

(תהילים פו ב)

בני ישששכר ע"ה (אגרא דכלא, פרשת קרח), דוד המלך ע"ה בתהילים אומר (תהילים פו ב) "שָׁמְרָה נַפְשִׁי כִּי חָסִיד אָנִי". וקשה וכי אם אינו חסיד אינו צריך שמירה.

ויובן על פי הגמרא בסוכה (נב:) תנא דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ. כלומר אם הוא רשע ויודע שזה עבירה ועובר עליה, ממנו אין מה לדבר, כי לא דיברה תורה במתים.

רק לפעמים היצר הרע בא בדמות היצר הטוב ומראה לאדם על עבירה שהיא מצוה ומפתה אותו לעשותה. על זה מתכוונת הגמרא אם פגע בך מנוול זה, פירוש אם אתה אומר שהיא מצוה, בא עמי לבית המדרש ותראה לי הדין בשולחן ערוך איך זה מסתדר, ובוודאי שמוכיח לו שזה דמיון ובזה דוחה אותו. ובוודאי שמוכיח לו שזה דמיון ובזה דוחה אותו.

וכל זה באיש הפשוט, אבל חסיד, היצר הרע משיב לו שאף שאין הדין כתוב בשולחן ערוך, הנה חסיד אתה ועשה לפנים משורת הדין, ועל זה אין עצה רק להתחנן לפני ה' יתברך שישמרהו ויצילהו מידו. לפיכך דוד המלך ע"ה אומר "שָׁמְרָה נַפְשִׁי כִּי חָסִיד אָנִי" וצריך שמירה.

הדברי ישראל ע"ה (פרשת ויצא על הפסוק אם יהיה אלוקים עמדי) מוסיף, כי ידוע שבעה שמות יש לו ליצר הרע, בגמ' סוכה (נב:), ואחד מהם זה צפוני, והטעם שהוא נקרא כך, על שם שהוא בא בצפון ובנסתר ובתחבולה שלא ירגישו בו שמפתה לעבירה, והוא בא בדמות יצר הטוב ומראה על עבירה שזה מצוה.

וידוע מה שפירש הבעל שם טוב ע"ה (בראשית אות קמז) על הגמ' (שבת עה.) שוחט משום מאי חייב, ופירשו התוס' (ד"ה שוחט) השוחט דעלמא, ומתרצת הגמ' חייב משום צובע. מפרש הבעש"ט ע"ה השוחט דעלמא שהוא היצר הרע, הוא צובע את העבירה ומראה אותה מצוה. ולכן הקב"ה מעניש אותו על זה, וחייב משום צובע. ובספרן של צדיקים אמרו, קדשי קדשים שחיטתן בצפון וקדשים קלים שחיטתן בכל מקום, שהיצר הרע בא אל תלמיד חכם בדמות יצר הטוב לעשות מצוה, משא"כ להמון העם שהם קדשים קלים היצר הרע בא בכל מקום.

וזה שאמרו (אור החיים הק') כאשר יעקב אבינו ע"ה התפלל "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו" (בראשית לב יב) למה כפל, מיד אחי מיד עשו, הרי יש לו רק אח אחד.

אלא פעמים בא היצר הרע בדמות עשיו, בגלוי, ופעמים בא היצר הרע ברמאות כאילו הוא יצר הטוב. על זה ביקש יעקב אבינו ע"ה מהקב"ה שיצילו משניהם. וגם לבן הארמי התנהג כמו עשו, בתחילה ויחבקהו וינשקהו והחליף משכורתו עשרת מונים, כל מונה זה עשרה, סה"כ מאה פעמים רימהו.

על זה אומר יעקב אבינו ע"ה "אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ" (בראשית כח ב). ולכן מה שהקב"ה הבטיח לו "וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ

המשך בעמ' ג'

"כָּל עִסְקֵי הָעוֹלָם הֵם כְּ'סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה'; כְּשֶׁאֵין לָרַגְלַיִם אֲחִיזָה בַּשֹּׁרֶשׁ הַפְּנִימִי – אֵין לָהֶם קִיּוּם בָּאָרֶץ"

עֵדֶה לַדֶּרֶךְ

בין צאן יעקב לצאן לבן

המקלות שהציג יעקב לפני הצאן רומזים אל התורה שבעל פה, הכלולה בששה סדרי משנה: זרעים מועד נשים נזיקין קדשים וטהרות, והרמז, שתלמידי החכמים הלומדים תורה לשמה, זוכים לקבל את חידושיהם והבנתם על ידי קדושה עליונה הנשפעת עליהם

מרן בעל אביר יעקב, בספרו 'פיתוחי חותם', מחלק בין תלמידי חכמים הלומדים לשמם שנקראים 'צאן יעקב', לבין תלמידי חכמים הלומדים חלילה לשם פניות פסולות, הקרויים 'צאן לבן' רחמנא ליצלן. נלמד את הדברים ונעיין בעומק הגנוז בין המילים וזה החילונו בעז"ה:

ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון ויפצל בהן פצלות וגו'. ויצג את המקלות אשר פצל וגו' ויחמו הצאן אל המקלות וגו'. והכשבים הפריד יעקב וגו'. אפשר לפרש אלה הפסוקים בדרך רמז, דכל תורתנו הקדושה כולה רמזים וסודות.

בתחילת הדברים מקדים רבינו, שכל התורה שבעל פה הינה גילויים עליונים שמתגלים לחכם, ולא כפי שנראה מבחינה חיצונית שהיא חידושי החכמים מסברתם העצמית. ובלשונו הבהירה של רבינו:

ותחילה נקדים מה שידוע, דכל תורה שבעל פה מסרה הקב"ה למשה בסיני בכל פרטיה ודקדוקיה וסוגיותיה, ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, כמו שנאמר ריש מסכת אבות: משה קיבל תורה מסיני, היא תורה שבעל פה (שהיא זו שנמסרה לחכמים, כמו שממשיך "ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים", שכן תורה שבכתב שמורה כולה על הכתב וגלויה לפני הכל), **ואף על גב דכל המשנה כולה דברי התנאים 'רבי פלוני אומר - רבי פלוני אומר', כך קיבל משה מסיני דכל עתידים התנאים לומר, והכל ברוח הקודש מאיתו יתברך. וכשם שבמשנה כך היה, כך בתלמוד כך היה, הכל בהופעה מאיתו יתברך. וכך היה בכל ההלכות והדינים והחידושים שמתחדשים עד שיבוא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.**

"באמת, אם הלימוד הוא לשמו יתברך בלי שום פנייה, הוא יתברך מסייע ללומדים ומורה להם דרך האמת לבל יכשלו, ונשמות הצדיקים של התנאים והאמוראים הם באים לסייע למי שלומדים דבריהם לשמם, וכמו שמצינו ברשב"י וחביריו עליהם השלום, שהיו באים נשמות הצדיקים ומגלין להם רזי התורה, וכמו שמצינו רבינו האר"י זצוק"ל היה עושה על ידי יחודים, ובדורותיהם על ידי קדושתם וחסידותם היו זוכים לדברים האלה.

גם בדורות האחרונים, השגות התורה שבעל פה הינן גילויים עליונים, ואינם סברות אנושיות בעלמא, וכהמשך לשונו של מרן: **ובדורות האלו שנתמעטה הקדושה בעוונותינו הרבים, ואין משיג לדברים הנזכרים, מכל מקום מי שלומד תורה לשמה, ה' טוב הוא, ולא ימנע טוב להולכים בתמים, והשם מופיע רוח קדשו בלומדים לשמה ומורה להם דרך האמת, ונשמות הצדיקים של התנאים והאמוראים באים לסייע ללומד דבריהם לשמם, לידע האמת לאמיתו.** כלומר, אף שאין אנו רואים את רוח הקודש וגילוי נשמות הצדיקים באתגליא, עדיין עזרתו יתברך וכח נשמות התנאים והאמוראים שופעות בחכמים הלומדים לשמה בהסתר. וכל זאת בחכמים הלומדים לשמה: **אבל רחמנא ליצלן, הלומדים שלא לשמה, אין להם עזר לא מעם הקב"ה ולא מעם נשמות הצדיקים, וכל לימודם הוא ליתן כח לסיטרא אחרא רחמנא ליצלן.**

תורה שבעל פה

כעת מאריך מרן בעל אביר יעקב לברר ולהוכיח מתוך רמזים עמוקים, שהמקלות שהציג יעקב לפני הצאן רומזים אל התורה שבעל פה, הכלולה בששה סדרי משנה: זרעים מועד נשים נזיקין קדשים וטהרות (ומחמת קוצר היריעה לא נוכל להאריך בפרטי הדברים), ולפי זה הפסוקים באים לרמוז, שהתלמידי חכמים הלומדים תורה לשמה, זוכים לקבל את חידושיהם והבנתם על ידי קדושה עליונה הנשפעת עליהם. ובלשונו של מרן:

וזהו "ויצג את המקלות אשר פיצל", הם הששה סדרי משנה, לפי שעיקר התחדשות הששה סדרים והתלמוד וכל המתחדשים אחר כך הם בבתי מדרשות, כשיושבים החכמים ונושאים ונותנים בדבר, וכל אחד מחדש מה שקבלה נשמתו, וזהו "ברהטים בשקתות המים", הם בתי כנסיות ובתי מדרשות, "אשר תבאנה הצאן לשתות לנוכח הצאן", הם חכמים לקראת חכמים, זה מקשה וזה מתרץ (יש לשים לב, שעל פי חידושו של מרן לשון הפסוק מדוייקת באופן נפלא, בעוד שלפי ביאור הפשט לשון הכתוב חסרה ויש להוסיף עליה ביאור, וכלשונו של רש"י על אתר: "ברהטים, אשר תבאנה הצאן לשתות, שם הציג המקלות לנכח הצאן"), **ועיקר מגמת כולם "לשתות", דהיינו כדי לידע הדבר על אמיתו. וקראם צאן, לפי שישראל נקראו 'צאן', ועוד החכמים יקראו ביחוד צאן לפי שהם מצויינים בהלכות.**

ברם, כל זאת בתלמידי חכמים הלומדים לשמה, מה שאין כן בחכמים הלומדים שלא לשמה, וכהמשך לשון רבינו: **והכשבים הפריד יעקב וגו', בא לרמוז כאן מה שהקדמנו בתחילת הענין, דאם הלומדים הם לשם שמים, וכוונתם כל אחד לידע הדין על אמיתו ולברר ההלכה, ה' יהיה בעזרם ונקראים עמו וצאן מרעיתו, ואם ח"ו כוונתם כל אחד להתגדל ולקנתר זה את זה, השם לא יהיה בעזרם ואינו מעמידם על האמת ואינם נקראים עמו וצאן מרעיתו, ונקראים 'צאן לבן', שהוא הסטרא אחרא רחמנא ליצלן. וזהו "והכשבים" - הצאן הזה שהם החכמים הלומדים התורה, "הפריד יעקב", שהוא הקב"ה, ועשה חילוק ביניהם, למי שלומד תורה לשמה קרא צאנו, ומי שאינו לומד לשמה קרא 'צאן לבן'.**

ובהעטיף הצאן

כמובן שהדברים מאירים כספירים גם בהשקפה ראשונה, אולם כשנעיין בהם נמצא עומק על עומק, בבחינת דברי תורה פרים ורבים. שכן לכאורה נראה, שהלומד לשמה זוכה להארת נשמות התנאים וכו', והקב"ה מסייעו לגלות את סודות התורה שבעל פה המסורים מסיני, ואילו הלומד שלא לשמה, הקרוי 'צאן לבן', אין לו כל קשר לקדושה, ולימודו הוא כשיחה חסרת משמעות בעלמא, בבחינת 'לא מעלה ולא מוריד', וכלשון מרן בסיום בדבריו שם: **"ובהעטיף הצאן", דהיינו כשיהיה החכמים בפירוד ח"ו, ואין כוונתם לברר האמת רק כל אחד מתנשא לאמר אני אמלוך, ולומדים שלא לשמה, אין הקב"ה מורה להם האמת, וזהו "לא ישים".**

ברם אם כן מתעוררת תמיה: שכן מתחילה היה כל הצאן בבעלותו של לבן, ורק לאחר מכן נהפכו חלקם להיות צאנו של יעקב. גם לאחר מכן, מנסה יעקב ליצור מגע בין העדרים, בכדי לקחת עוד ועוד מצאן לבן, וכלשון הכתוב "ויתן פני הצאן אל עקוד וכל חום בצאן לבן", וזאת מדוע? בכדי להבין זאת נתבונן נא בדברי האדמו"ר מוהר"ן מברסלב (לקוטי מוהר"ן תורה יב), שהדמיון בין דבריו ובין הדברים אשר ראינו מפליא עד מאוד, משל חזו שניהם במקל מפוצל אחד ושתו משוקת אחת, ואלו דבריו:

"כי יש בחינת יעקב ולבן. יעקב הוא הצדיק המחדש חידושין דאורייתא, ולומד תורתו לשמה, וטובו גנוז ושמור וצפון לעתיד... ולבן, הוא תלמיד חכם ש"ד יהודי, שתורתו להתייהר ולקנטר. ותלמיד חכם כזה, נבילה טובה

מזהב ומפז

פנינים מלוקטים מספרי
אדמו"רי שושילתא קדישא

הימנו. וזה ידוע שאינו נקרא תלמיד חכם, אלא על ידי תורה שבעל פה. כי זה שיודע ללמוד חומש, אינו נקרא תלמיד חכם, אלא זה שהוא בקי בגמרא ופוסקים. וכשלומד בלא דעת, נקרא לבן, על שם ערמימיות שנכנס בו. ושונא ורודף את הצדיקים".

"וכשהאדם לומד בקדושה ובטהרה, איזה דין ופסק, שחידש איזה תנא או צדיק אחר, על ידי זה נעשה בחינת נשיקין... כשלומדין איזה הלכה שחידשו התנאים, על ידי זה נתדבק רוח התנא עם רוח הלומד, ודומה כאלו נושק את עצמו עם התנא. אבל תלמיד חכם שד יהודי, כשלומד גמרא או פסק דין, עליו כתוב (משלי כז, ו) 'נעתרות נשיקות שונא'. כי התנא אינו יכול לסבול רוחו של תלמיד חכם שד יהודאין, כי מי יכול לסבול לנשק את עצמו עם נבילה, כל שכן שנבילה טובה הימנו. ואפילו צדיקים שכבר הלכו לעולמם, וכשאנו לומדין תורותיהן, על ידי זה נתדבק רוחם ברוחינו, כמו שאמרו חז"ל (יבמות דף צז.) שפתותיהם דובבות בקבר, וזה על ידי בחינת נשיקה".

לא בכדי נמשך צאן יעקב מצאן לבן, שכן זאת היא עבודת הצדיקים, לברר ולהעלות גם את תורת 'צאן לבן' ולהחזירה לקדושה: "לָקַח יַעֲקֹב אֵת כָּל אֲשֶׁר לְאָבִינוּ, וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ עָשָׂה אֵת כָּל הַכָּבֹד הַזֶּה"

ממדרגה למדרגה

ואולם יש תקווה לאחרית אותם דברי תורה, הנתונים תחת ממשלת הסיטרא אחרא, וכהמשך דברי מוהר"ן: "ודע שזה מכוון מאת השי"ת, שהקב"ה מפיל איזה צדיק גדול בפיו של הלמדן. היינו הלמדן דובר רעות על הצדיק, כדי שהצדיק יקח התורה שבעל פה, היינו השכינה, מהגלות שבפה הלמדן, ומעלה אותה לשרשה, ממדרגה למדרגה. מתחילה לבחינת חיבוק, ואחר כך לבחינת נישוק, ואחר כך לבחינת זיווג". נמצאת למד, כי לא לחינם נמשך צאן יעקב מצאן לבן, שכן זאת היא עבודת הצדיקים, לברר ולהעלות גם את תורת 'צאן לבן' ולהחזירה לקדושה: **"לָקַח יַעֲקֹב אֵת כָּל אֲשֶׁר לְאָבִינוּ, וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ עָשָׂה אֵת כָּל הַכָּבֹד הַזֶּה"**.

המשך מעמ' א'

וְאוּלָם לוּז שֵׁם הָעִיר לָרִאשֹׁנָה (כח, יט)

האדם אינו זוכה להארת הקדושה בבת אחת, אלא צריך להתייגע בה ועולה ממדרגה למדרגה, עד שמגיע לשלמות. ולזה רומז הפסוק "ואולם לוז שם העיר לראשונה", היינו שיעקב אבינו לא הגיע למדרגות השגת האלוקות וגילויו בבית א-ל מיד, אלא בתחילה היתה זו 'לוז' ולא בית א-ל. וגם אצל אברהם אבינו אנו מוצאים כן, שנאמר "ואברהם זקן בא בימים - וה' ברך את אברהם בכל", שהגיע למעלתו הגדולה רק לאחר עמל של ימים רבים.

(שערי תשובה)

וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים (כט, יד)

הנה מצינו באבות הקדושים, אברהם ויצחק, שמסרו נפשם על קדושת שמו יתברך, אברהם אבינו הושלך לכבשן האש על ידי נמרוד על שכיתת את הצלמים והודיע את יחודו יתברך, ויצחק אבינו פשט את צווארו לעקידה על קדושת שמו, ולכאורה יעקב אבינו הוא בחיר שבאבות, וכיצד לא מצינו בו מדריגה זו של קידוש ה'.

ובהכרח יש לומר, שישיבתו של יעקב אבינו אצל לבן הארמי נחשבת לקידוש ה', שכן לבן היה כידוע תכלית הטומאה והשפלות, וישב אצלו משך למעלה מעשרים שנה, כשכל אותה עת זומם לבן הארמי להחטיאו, ועם כל זאת לא עלתה בידו מאומה ונשאר בתומו (כמבואר ברש"י הקדוש על התורה בתחילת פרשת וישלח: עם לבן גרתי, ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים), והרי אלו חיים על קידוש ה', שגדולים ממוות על קידוש ה'.

(מחשוף הלבן)

וַיֶּחֱמוּ הַצֹּאן אֶל הַמַּקְלוֹת וַתֵּלַדְן הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּטְלָאִים (ל, לט)

המקלות ששם יעקב רמז הנה על התורה שבעל פה, והצאן המביט בהם הם תלמידי חכמים שבכל דור, ובהביטם במקלות הם פוסקים על פיהם הלכה למעשה. ופסיקת ההלכות נחלקת לשלושה אופנים: עקודים נקודים וטלואים. העקודים הינם רמז להלכות שלא נפלה בהן מחלוקת והכל מודים בהן, ועל כן הם 'עקודים', כלומר קשורים יחדיו, שהכל אגודים לפסוק בהן על דרך אחת.

הנקודים הן הנה ההלכות שנפלה בהן מחלוקת, וכל חכם אומר בהם דעה אחרת, ועל כן נמשלות לנקודות הנפרדות זו מזו (ואף על פי כן מקורן של כל הדעות מהמקלות - תורה שבעל פה, שכן "אלו ואלו דברי אלוקים", ניתנו מרועה אחד), והטלואים משל הנה להלכות שנותרו בספק, והן תלויות ועומדות עד יבוא תשבי ויגלה כל תעלומות, ועל כן נקראות 'טלואים' מלשון 'תלואים', שכן הטי"ת והתי"ו שניהן ממקור אחד ומתחלפות זו בזו.

(פיתוחי חותם)

הכתב והמכתב

דברי מוסר ויראה מכתבי"ק
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

המשך מעמ' א'

בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ" (שם פסוק טו), זה שישמרהו מעשיית עבירה גלויה, ובזה היה בטוח, אבל הוא פחד מיצר הרע שמראה עבירה למצוה, וזה מה שאמר "וְשָׁמַרְתִּנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה" של רמאות, לבן בעורמה שלו, ובמילי דחסידותא שלו,

ולזה צריך סייעתא דשמייא גדולה ושמירה מעלייא להינצל ממנו. כמו שכתב מגלה עמוקות ע"ה (פרשת וישלח ד"ה או ע"ד ה' לי בעוזרי) על הפסוק (תהילים קיח, ז) "ה' לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי", וקשה הרי "בעוזרי" הם קרובים לו, ומה יש להישמר מהם. אלא מן השונאים בגלוי קל להישמר, אך לשונאים המדמים עצמם לעוזרים, מהם קשה להינצל.

וזה מה שביקש דוד המלך ע"ה "ה' לִי בְּעֹזְרָי" היינו מהעוזרים והמסייעים כאמור, "וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי" היינו ואני אראה בעצמי בשונאי ואדע שהם שונאים עכל"ק. וזה מה שביקש יעקב אבינו ע"ה, מלבן שהוא בעל עורמה ורמאות שביקש לעקור הכל, מזה פחד, וביקש על זה עזרה מה'.

פרק ז'

קהילת קודש קירואן

כפי שכבר כתבנו ביריעות הקודמות, על אף שקיימות ידיעות על ישוב יהודי עתיק בארצות צפון אפריקה, ככל וננסה לשאוב ממעיינם של חז"ל אודות ישוב זה, לא יעלו בידינו כי אם פירורים ורמזים בעלמא. ברם, הדבר משתנה באופן דרמטי כאשר נתור ונבדוק אחר תשובות ואגרות רבותינו הגאונים, שמלכו בישיבות בבל לאחר חתימת התלמוד ותקופת רבנן סבוראי שלאחריה (מלפני אלף ושלוש שנה בערך, לתקופה של כשלוש מאות שנה, עד רבינו האי גאון, אחרון הגאונים, שלאחריו איבדו ישיבות בבל את בכורתן אל מול שאר תפוצות ישראל).

באגרות שנשתיירו בידינו ממשא ומתן בין הגאונים לחכמי הארצות, תופסים יהודי צפון אפריקה מקום מכובד, עד שלדעת אחד החוקרים החשובים העוסקים בחשיפת תשובות הגאונים מן הגניזות: "בכל תקופת הגאונים אין אנו מוצאים ארץ ומדינה שיהודייה יעמדו במשא ומתן תמידי עם הישיבות הבבליות, כיהודי צפון אפריקה".

אחת הקהילות החשובות, היא קהילת קירואן, שהאיגרות המוחלפות בינה לגאוני סורא ופומבדיתא מתמשכות על פני כל תקופת הגאונים כשלוש מאות שנה. קירואן היא עיר בצפון תוניסיה (כמאה ושמונים קילומטר מהבירה תוניס). העיר נוסדה בשנת ד' אלפים ת"ל (670 למנינם) וכבר עם היווסדה נתקבצה בה קהילה יהודית גדולה.

אחד מן האירועים ההיסטוריים המרתקים שנקשרו לשמה, היא הופעתו של אדם שכינה את עצמו בשם 'אלדד הדני'. לדבריו, הוא הגיע ממדינה יהודית עצמאית המצויה במזרחה של אפריקה (באיזור אתיופיה שבימינו). הוא ידע לספר על מאורעותיהם של עשרת השבטים, על הלכות מחודשות שעוברות אצלם במסורת איש מפי איש עד לעתניאל בן קנז ויהושע בן נון, ועוד.

יהודי קירואן שלא ידעו כיצד עליהם להתייחס לאירוע, הציעו את העניין בפני גאוני בבל, כדרכם בכל ספקותיהם בהלכה או בהשקפה, ותשובתו של רב צמח בן חיים, גאון סורא באותן שנים, השתיירה עד לימינו. בתשובתו מקבל הגאון את האפשרות לפיה אלדד מגיע ממקום שנשתמרו בן מסורות עתיקות מהתורה שבעל פה, ומנסה ליישב את התמיהות והסתירות העולות בין מסורות אלו, להלכות התלמוד המסורות בידינו מדור דור.

יצויין כי מאידך, מצינו למהר"ם מרוטנבורג, אחרון בעלי התוספות באשכנז, שמקבל בביטול הלכות מחודשות אלו, ונצטט את לשונו בספר תשובותיו (שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סימן קצג): "ועל שחיטת נשים אם יכולות, כבר משמע בזבחים (דף לא ע"ב) שהשחיטה כשרה בנשים, ואפילו לכתחילה כדמשמע התם, ומה שמביאים מהלכות ארץ ישראל - הרוצים לחדש והשמחים ללא דבר כתבהו". הלכות אלו הינן מסורות המקובלות מאותו אלדד מסורתי. על נושא זה נכתבו ספרים שלמים, וביריעה קצרה זו נאלץ להסתפק באיזכור קצר בלבד.

הליכות עולם לו

האם יש חובה ללמוד הלכה, לדעת הלכה, ועד כמה?

חז"ל הקדושים כבר מלמדים אותנו "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא". על מנת לדעת את דרך השם ועל מנת שנזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, חובה גמורה ומוחלטת ללמוד הלכה ולדעת את דבר השם. בדורות עברו לא היה הדבר קל כל כך, מאחר שהיו צריכים ללמוד את השולחן ערוך עם הנושאי כלים והעיון העמוק בהלכה לא היה נקל לכל אדם. אבל בימינו רבו ספרי הקיצורים מכל החוגים ומכל העדות וכל אדם מישראל יכול למצוא לעצמו ספר שממנו ילמד הלכה בכל יום ובכך יימנע מלהיכשל באיסורי תורה.

מור זקנינו סידנא בבא סאלי זיע"א היה בקי בכל ספרי ההלכה עד כדי שבעת שנכנס אליו חסיד חב"ד דרך משל ושואל אותו שאלה היתה התשובה מתאימה לפי דרך פסיקת ההלכה של בעל התניא, וכן על זה הדרך

וכל אדם צריך שתהיה לו בקיאות בהלכות המצויות והנוגעות בכל ארבע חלקי שולחן ערוך. אמנם שלא כל אחד יכול להיות בקי בהלכות שכנים מחושן משפט, או אפילו בהלכות תיקוני עירובין שהם דברים שמסורים לתלמידי חכמים גדולים שעוסקים בתורה ימים ולילות ומורי הוראה ודיינים, אבל רוב ההלכות מחלק אורח חיים הם נצרכות לכל אדם וכך גם חלקים מיורה דעה והלכות מחלק אבן העזר בעניינים יומיומיים לכל אדם. ובספרי הקיצורים השונים (ובראשם קיצור שלחן ערוך של הגאון רבי שלמה גנצפריד) באמת יש קיצורי הלכות הנוגעות לכל אדם מכל ארבעת חלקי שולחן ערוך ובזה האדם חייב לקנות בקיאות גדולה כדי שיוכל להדרך את עצמו ואת ביתו על פי דרכה של תורה ולמנוע ממנו וממשפחתו לעבור על איסור תורה, אף אם מחסרון ידיעה.

וצריך לזכור בזה את יסוד חז"ל שפרוטה לפרוטה מצטרפת לחשבון גדול. חז"ל בעצמם אומרים שאדם לומד היום שתי הלכות ומחר שתי הלכות ולבסוף נמצא בידו מסכתות שלמות. ובאמת מי שמקפידים על שיעור הלכה יומי רואים איך הם זוכים שיצטברו אצלם ידיעות נחוצות בהלכה הנודעות לכל חלקי החיים וגם זוכים ללמוד עוד ועוד הלכות וכך היא דרכה של תורה.

ובוודאי מי שזכה לשבת על התורה ועל העבודה יראה ללמוד ולדעת דבר ה' זו הלכה ככל שביכולתו.

מור זקנינו סידנא בבא סאלי זיע"א היה בקי בכל ספרי ההלכה עד כדי שבעת שנכנס אליו חסיד חב"ד דרך משל ושואל אותו שאלה היתה התשובה מתאימה לפי דרך פסיקת ההלכה של בעל התניא זיע"א ואם נכנס אליו אברך ליטאי היה משיב לו דבר לפי דרך חכמי ליטא ובראשם הגר"א מווילנא זיע"א כי מעולם לא הניח שום ידיעה של הלכה מתחת ידיו במחשבה ש'זה לא בשבילי'. וממנו יראו וכך יעשו וילמדו כל הדבקים בתורה ובוודאי יזכו ללכת כך בדרך ה' ולהיות בני עולם הבא.

ספרי 'מילתא חדתא' מתורת כ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

מילתא חדתא — על התורה
שיחות ודברי חיזוק על סדר פרשיות התורה, המאירים את עבודת ה' ואת ההתמודדות עם אתגרי הדור, ערוכים בלשון בהירה ונגישה.
לשה"ק / אנגלית

מילתא חדתא — על מסכת אבות
מאמרים על סדר מסכת אבות בעניני עבודת ה' והליכות חיים, המשלבים דברי התעוררות לעבודת ה' בדרך המוסר והחסידות.
לשה"ק / אנגלית

אהבת התורה
פרקי חיזוק באהבת התורה, ביגיעתה ובעסק לימודה, המעוררים את הלב להתמסרות לתורה ולהתחזקות בעבודת ה'.
לשה"ק

אמונה ובטחון חלק א
מאמרים להעמקת האמונה והבטחון בהשי"ת, המעניקים חיזוק בהתמודדויות ובנסיונות החיים, ובפרט באתגרי דורנו. חלק א.
לשה"ק / אידיש

אמונה ובטחון חלק ב'
מאמרים להעמקת האמונה והבטחון בהשי"ת, המעניקים חיזוק בהתמודדויות ובנסיונות החיים, ובפרט באתגרי דורנו. חלק א.
לשה"ק

יראת שמים
מאמרי התעוררות לקנין יראת שמים, יראת הרוממות ודבקות בה', המשלבים את דרכי הפשט והדרש עם פנימיות התורה.
לשה"ק

שיערי תפילה
שיחות ודברי התעוררות בעניני תפילה, לחיזוק הלב בעבודת ה' ובהתמודדות עם אתגרי החיים, ערוכים בלשון בהירה הקרובה לכל נפש.
לשה"ק / אידיש

שבת קודש
מאמרים על קדושת השבת ועל סדר יומה, המאירים את עבודת השבת. בצירוף פיוטי קודש מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
לשה"ק / אנגלית.

ירח האיתנים
מאמרי התעוררות לעבודת ימי אלול ותשרי: ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים וחג הסוכות, לאור פנימיות התורה.
לשה"ק

חנוכה וט"ו בשבט
שיחות ומאמרי חיזוק בעניני חנוכה וט"ו בשבט, המאירים את עבודת הימים ומעוררים להתחזקות בתורה ואמונה.
לשה"ק

פורים
מאמרים על עניני הפורים ופנימיות החג, ובהם דברי חיזוק והתעוררות לעבודת ה' ולהליכות החיים.
לשה"ק

הגדה של פסח — מילתא חדתא
ביאורים על סדר ההגדה חג הפסח ושיחה"ש, המעמיקים בעניני יציאת מצרים ובעבודת ליל הסדר לאור פנימיות התורה.
לשה"ק (ספרד / ע"מ) / אנגלית